

Hmong-miinská skupina

Miaové (苗族 *Miáo zú*)

alternativní označení: Hmongové

populace: 9 426 007 obyvatel

výskyt v ČLR: Guanxi, Guizhou, Yunnan, Sichuan, Guangdong, Hainan, Hubei,
Hunan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos, Thajsko

jazyk: miao/hmongština

- R hmong-mien (miao-yaoská)

OBR. 47

OBR. 48

Etnická skupina Miao je pátou nejpočetnější národnostní menšinou žijící v ČLR. Miaové obývají roztroušeně rozsáhlou oblast v provinciích od Yunnanu na jihozápadě po Hainan na jihovýchodě a Hubei na severu. Etnogeze národnosti Miao je značně problematická. První zmínky o lidu „Miao“ se objevují již v období před qínskou dynastií (3. st. př. n. l.) a popisují tímto termínem obyvatele jižní Číny nečínského původu. O kmenu Miao se zmiňuje i kronika *Manshu* z doby dynastie Tang, věnovaná barbarům z jižních oblastí. Oficiální dokumenty z dynastie Yuan obsahují několik zmínek o „Miaoman“ (= „barbarech“) – souhrnné označení pro nečínské obyvatelstvo této oblasti zahrnující dnešní etnika Dong, Buyi, Yao a Yi. Za dynastie Qing a Ming byl pojem Miao nezdůvodněně používán pejorativně. V dnešní době znamená Miao souhrnné označení čtyř skupin obyvatel žijících na jihu ČLR. Tyto skupiny hovoří odlišnými jazyky a obývají různá území. Největší skupinu představují Hmongové

(Bílí Miaové, 青苗, 白苗), kteří obývají jih provincie Sichuan, západ Guizhou, jih Yunnanu a příhraniční území ČLR s Vietnamem, Laosem a Thajskem. Druhou tvoří etnikum Qho Xiong (Červení Miaové, 红苗) obývajících západní Hunan, třetí jsou A Hmao (Květinoví Miaové, 花苗) v severozápadním Guizhou a severovýchodním Yunnanu

a čtvrtou skupinu tvoří Hmub – někdy také Gha Ne či Hmu – (Černí Miaové, 黑苗) v jihovýchodním Guizhou. Pojmenování dle barev a vzorů je pro rozeznávání užitečné, protože se odráží v barevnosti a vzorech ženských oděvů těchto etnik.

Miao žijí ve společenstvích založených na klanové příslušnosti. Miaoská manželství jsou monogamní. Ačkoliv se majetek dědí po mužské linii, rodině dominuje žena. Po svatbě žije manželka ještě tři další roky se svou rodinou, manžela vídá pouze o svátcích. Architektura obydlí závisí na terénu, který dané etnikum obývá. Zatímco v nížinách se staví jednopatrová obydlí o třech pokojích, v horských oblastech jsou obydlí postavená na sloupech a mají většinou tři patra, přičemž každé patro představuje jeden pokoj.

Způsob obživy a pěstování konkrétních zemědělských plodin se u jednotlivých skupin Miaoů také liší v závislosti na geografických podmínkách, ve kterých žijí. Hua Miaové, kteří byli vytlačeni Hany do vyšších poloh, pěstovali od 19. století konopí, kukuřici, brambory, pohanku a chovali ovce. Živili se prodejem vlny, kožešin a dobytka hanským obchodníkům. Miaové žijící v údolích blízko Guiyangu pěstovali hlavně rýži, dále pak tabák, fazole, kukuřici, jáhly a zeleninu. Chovali prasata a drůbež. Živili se nejen prodejem vypěstovaných surovin, ale i jako vyhledávaní lidoví umělci. Ve 3. století platili Miaové v provincii Hunan poplatky hanským úředníkům v konopných látkách, ve 4. století v obilí a v 7. století v rýži. Od dynastie Song ve skořici, vosku, látkách a koních. Hmongové v Guizhou hojně pěstovali opium, které v 17. století směňovali za sůl, jež pro ně měla větší hodnotu než čínské mince.

Miaové praktikují kult předků a šamanismus. A Hmaové byli prostřednictvím misionáře Pollarda na začátku 20. století seznámeni s křesťanstvím, ke kterému většina konvertovala. Hmub naopak přijmout křesťanskou víru odmítli. Dodnes je praktikován pohřební rituál *qhuab ke*, který spočívá v ukazování cesty mrtvému. Na tradičních oděvech Miaů se často objevuje výšivka motýla, symbolizující předka Miaů – Motýlí matku.

Rozdělení Miaů vychází z barev tradičních ženských oděvů, které se skládají z krátkého kabátu a sukně. Délka sukně se opět odvíjí od prostředí, ve kterém daná skupina žije. Miaové obývající území jihozápadní Číny jako materiál k tvorbě oděvů používají konopí, které vymývají v dřevném popelu, aby získalo bílou barvu. Ve vyšších nadmořských výškách se k výrobě oděvů pěstuje méně tradiční rostlina – ramie přepevná (*Boehmeria tenacissima*). Miaové byli významnými výrobci indiga, kterým také barvili své oděvy. Tradiční technikou zdobení oděvů je batikování. Součástí ženského oděvu jsou stříbrné šperky a pokrývky hlavy, které mívají velmi složitou a rafinovanou podobu a kterými jsou dnes Miaové proslaveni po celé Číně.

Tradiční lidový hudební nástroj je *lúshēng* (芦笙), v hmongštině nazývaný *qeej*. Jedná se o bambusový dechový nástroj, který má šest píšťal. Každoroční oslavy svátku *lushengú* se konají ve městě Kaili v provincii Guizhou. Hrou na *qeej* se vyjadřují slova. Každý hráč si musí zapamatovat prstoklad pro určité slovo. Hra na *qeej* je spojována s hmongskými obřady jako pohřeb, svatba nebo oslava Nového roku.

Tradiční obraz Miaů jako usmívajících se lidí se zálibou v tanci a zpěvu, šířený čínskými médii, je velmi vzdálen realitě. Ještě v 80. letech byla pro Miao typická značná chudoba a nízká míra vzdělání. V dnešní době stále patří určité oblasti obývané etnikem Miao k nejchudším v ČLR.

Miaové mluví hmongštinou, která patří do miao-yaoské (hmong-mien) jazykové rodiny. Hmongština, která se dále dělí do několika dialektů, rozlišuje pět až osm tónů, které jsou znázorněny posledním písmenem slova: *m*, *s*, *d* označují nízký tón; *g* nezněle nasazený tón; *j* vysoký dlouhý tón; *v* vysoký středně dlouhý tón; *b* vysoký krátký tón; pokud na konci slova není samohláska, slovo nemá žádný tón. Dialektem xiangxi mluví Hong Miao, dialektem giandong Hei Miao. Hua Miao mluví dialektem chuanqianian. Pro zápis jazyka a hmao se používal tzv. Pollardův skript, který byl vynalezen Samuelem Pollardem na začátku 20. století. Hmongové používají od druhé poloviny 20. století k zápisu jazyka latinku. Předtím neexistoval žádný způsob zápisu jejich jazyka.

Literatura:

- Deal, D. M. – Hostetler, L. (2006). *The art of ethnography: A Chinese „Miao album“*. Seattle: University of Washington Press.
- Diamond, Norma. (2009) „Defining the Miao: Ming, Qing, and Contemporary Views“, *Ethnicity and the State: Political and Legal Anthropology Series*: 92–116.
- Dorais, Louis-Jacques – Lewis, R. Allison. (2003) „Two related indigenous writing systems: Canada’s syllabic and China’s A-Hmao scripts“, *The Canadian Journal of Native Studies* 22/2: 277–304.
- Jin, D. – Ma, X. – Bender, M. (2006). *Butterfly mother: Miao (Hmong) creation epics from Guizhou, China*. Indianapolis: Hackett Pub. Co.
- Lee, Gary Yia. (2007). „Diaspora and the Predicament of Origins: Interrogating Hmong Postcolonial History and Identity“, *Hmong Studies Journal* 8: 1–25.
- Lee, Gary Yia. (2005). „The Shaping of Traditions: Agriculture and Hmong Society“, *Hmong Studies Journal* 6: 1–33.
- Quincy, K. (1995). *Hmong, history of a people*. Cheney: Eastern Washington University.
- Schein, L. (2000). *Minority rules: The Miao and the feminine in China’s cultural politics*. Durham: Duke University Press.
- Tapp, N. (2004). *Hmong/Miao in Asia*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Tapp, Nicholas. (2002). „Cultural Accommodations in Southwest China, The ‚Han Miao‘ and Problems in the Ethnography of the Hmong“, *Asian Folklore Studies*, 61: 77–104.
- Tapp, N. (2001). *The Hmong of China: Context, agency, and the imaginary*. Leiden: Brill.

Yaové (瑶族 Yáo zú)

alternativní označení: Mien, Mao, Dao

populace: 2 796 003 obyvatel

výskyt v ČLR: Hunan, Guangdong, Guangxi, Yunnan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos, Thajsko

jazyk: lu mien, kim mun a další

- R hmong-mien (miao-yaoská)

OBR. 49

Yaové žijí v provinciích Guangdong, Guangxi, Yunnan, Hunan, Guizhou a Jiangxi. Obývají zejména horské oblasti Zhuangské autonomní oblasti Guangxi, kde jich žije více než polovina. Dodnes někteří z nich žijí velmi primitivním způsobem života. Živí se převážně zemědělstvím a lovem, ale v určitých oblastech je hlavním zdrojem jejich příjmů turismus. Například na slavných rýžových terasách v Longji si kromě poskytování ubytování a prodeje upomínkových předmětů vydělávají také jako nosiči zavazadel či osob.

OBR. 50

Jazyk etnika Yao patří do skupiny miao-yao, kterou někteří badatelé stále považují za součást sino-tibetské jazykové rodiny, i když většinou je chápána jako primární jazyková rodina. Jazyk nemá psanou formu a dělí se dále na tři jazyky (myen, punu a lakkya), deset dialektů a dalších deset lokálních jazyků. Díky několikasetletým stykům s etnikem Han, Zhuang a Miao jsou dnes Yaové ve své většině schopni domluvit se i některým z těchto jazyků. Existuje asi půl milionu zástupců etnika Yao, kteří vzhledem k dlouhotrvající sinizaci čínského jihu mluví již pouze čínsky.

Yaové odedávna věří v přírodní síly a moc svých předků a duchů, jak hodných, tak i zlých. Nejrozšířenější je náboženský systém *panhu*, obdoba totemového kultu (viz kapitola Sheové). Některé kmeny jsou rovněž ovlivněny taoismem a buddhismem, v některých vesnicích se již od konce dynastie Qing úspěšně usadilo křesťanství.

Yaové mají dva hlavní svátky. Panking, který se koná 15. nebo 16. října lunárního kalendáře, byl ustanoven národním svátkem Yaů. Druhý je Danu, 29. května lunárního kalendáře, což byl původně náboženský svátek, kdy se obětuje předkům a modlí se za velkou úrodu.

Literatura:

- Crossley, P. K. – Siu, H. F. – Sutton, D. S. (2006). *Empire at the margins: Culture, ethnicity, and frontier in early modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Pourret, J. G. (2002). *The Yao: The Mien and Mun Yao in China, Vietnam, Laos and Thailand*. Chicago: Art Media Resources.

Sheové (畲族 *Shē zú*)

alternativní označení: Ho Ne, Shanha, Shanda

populace: 708 651 obyvatel

výskyt v ČLR: Fujian, Zhejiang, Jiangxi, Guangdong, Guizhou a Anhui

výskyt mimo ČLR: Taiwan

jazyk: she (hakka)

- R hmong-mien (miao-yaoská)

Příslušníci národa She, jednoho z nejsinizovanějších etnik v Čínské lidové republice, žijí v jihovýchodní Číně v hornatých oblastech provincií Fujian a Zhejiang, v menším početním zastoupení taktéž v Jiangxi, Guizhou, Anhui a Guangdongu. Podle údajů z roku 2010 se k národnosti She hlásí přes 700 tisíc obyvatel. Prozatím bylo schváleno zřízení pouze jediného autonomního národnostního okresu, a to v roce 1984, kdy byl založen Sheský autonomní okres Jingning v provincii Zhejiang. Etnogeneze národa She je dosud předmětem sporů, diskutuje se především o příbuzenství s etnikem Yao, respektive jihohanskou dialektovou skupinou Yue. Za jejich domovinu jsou považovány Fénixové hory (凤凰山, *Fènghuáng shān*) v oblasti Chaozhou na severovýchodě provincie Guangdong, odkud se přesunuli do Fujianu a později do Zhejiangu a Jiangxi. Ačkoli bylo v průběhu historie etnikum nazýváno mnoha jmény, název She (畲) se objevil už na sklonku dynastie Jižní Song. Za dynastie Yuan potom toto jméno vešlo v obecnou platnost a používá se dodnes. Avšak Sheové nazývají sami sebe Shānhā (山哈) či Shāndá (山达), což v obou případech znamená „návštěvníci z hor“. Tento název pravděpodobně odkazuje na původní domovinu ve Fénixových horách.

Jazyk she (畲话 / 山哈话), taktéž nazývaný ho ne, patří do jazykové rodiny hmong-mien. Jeho bližší zařazení je stále zkoumáno, kupříkladu podle Gordona (2005) nepatří ani k hmongským, ani k mienským jazykům a vytváří tak samostatnou větev. Dále je možné jej dělit na lianhua, dialekt západních She, a luofu, dialekt východních She. Je nutné poznamenat, že tento jazyk se řadí k nejvíce ohroženým jazykům etnických menšin v Číně, neboť podle výzkumů z roku 2002 bylo jazykem she schopno dorozumět se pouhých 1 200 mluvčích ve vesnicích Boluo, Haifeng, Huidong a Zhengcheng v provincii Guangdong. V současnosti používá velká většina Sheů jako jazyk běžné komunikace čínštinu, respektive její dialekt hakka. Jazyk she je tak s nejvyšší pravděpodobností odsouzen k zániku, neboť plošné používání čínštiny jako *lingua franca* a postoj vlády, která ve svých etnografických publikacích uvádí, že Sheové hovoří čínsky, nemotivuje

mladé příslušníky etnika, aby svůj původní mateřský jazyk chránili a obnovovali. Jazyk she navíc nemá vyvinutý vlastní písemný systém, a proto musí využívat čínské znaky.

Tradiční společnost etnika She je postavena na patriarchálně vedené rodině s nejstarším mužem v čele a na kultu předků. Obydlí klanu je organizováno kolem ústředního oltáře předků. Klanový náčelník má na starost řešení vnitřních sporů, řízení vnějších záležitostí rodiny a starost o oltář předků. Každý klan je reprezentován dřevěným totemem zakončeným dračí hlavou. Sheové jsou monogamní a (podobně jako u Hanů) platí zásada neuzavřít sňatek s partnerem stejného příjmení. Na rozdíl od hanských zvyklostí však není striktně dáno, že nevěsta musí po svatbě odejít do domu manžela, muž se může přistěhovat do domu manželčiny rodiny. Co se týče náboženského života, Sheové se věnují udržování kultu předků a věří v sílu totemů. Kromě toho se každé tři roky pořádá slavnost na uctění mytických předků. Každý klan vlastní „obraz předků“ (畲族开基祖图 *Shèzú kāijī zǔtú*), na kterém jsou vyobrazeni Panhu, princezna a jejich čtyři děti (viz box). Tento obraz je během slavnosti vyvěšen v chrámu nebo na oltáři předků a jsou mu přinášeny obětiny černě obarvené rýže.

Sheové jsou usedlí zemědělci, kteří dnes sice upustili od původního žárového zemědělství, přesto se ale nadále věnují pěstování rýže, sladkých brambor, čaje a jiných plodin. V horských oblastech se sbírají houby a léčivé rostliny používané nejen v čínské medicíně, ale i v tradiční sheské medicíně, která byla nedávno přidána na seznam nehmotného kulturního dědictví Číny. Tradiční domy mají obvodové zdivo ze žluté hlíny udusané dobyt看em. Na tento základ jsou dále kladeny cihly vyrobené z hlíny s příměsí rýžové slámy. Střecha je složena z ručně vyráběných hliněných tašek, které jsou důmyslně zaklíněny jedna do druhé. Vzhledem k silnému větru v horách a přímořských oblastech se domy stavějí nižší, aby snadněji odolávaly jeho náporu.

Zatímco mužský tradiční oděv již zanikl, ženský oděv je zdoben pestrobarevnou výšivkou, která kontrastuje se základní černou látkou šatů. Geometrické vzory, rostlinné a ptáčí motivy jsou vyšity na opasky, mašle, lemy sukní a tříčtvrtečních kalhot. Vlasy nosí ženy stočeny na vrcholku hlavy do spirálovitého účesu, který je ovinut červenou bavlnkou. V teplém podnebí Guangdongu a Fujianu se nosí slaměné sandály a kónický bambusový klobouk chránící před sluncem. Ve svatební den je zvykem nosit fénixovou korunu, kdy se jedná buď o červený stáčený klobouček, nebo o trojúhelníkovou členku; v obou případech jsou součástí korunky stříbrné a perlové řetízky rámuující obličej až k dolní čelisti. Závoj přes obličej je dekorován výšivkou dvou draků bojujících o perlu a dále běžnými svatebními motivy pivoněk a granátových jablek, což je převzato z tradice hanského etnika.

Sheové se proslavili zpěvem a lidovými písněmi. Písně mají výpravny charakter a slouží mimo jiné k ústnímu předávání tradičních příběhů, pohádek a mýtů (jako

příklad uvedme epos *Gāohuánggē* (高皇歌), vyprávějící o původu etnika; některé písně však přejímají hanské motivy, a tak se v repertoáru sheských písní objevuje kupříkladu legenda o Nebeské přadleně a pasáčkovi). Jiným typem jsou svatební písně, kdy ženich přichází do domu nevěstiniých rodičů k prázdnému stolu a zpěvem si musí vyžádat, aby byly přineseny jídelní hůlky, pálenka a pokrmy. Pozůstatky tradiční kultury jsou dnes často k vidění pouze v turistických zábavních parcích a svou křiklavostí působí kýčovitým dojmem. Přesto se v některých osadách udržuje několik jasných hranic oddělujících sheskou kulturu od většinové hanské. Mezi ně se řadí například zákaz jíst psí maso (s odkazem na mytického zakladatele Panhu), vyvěšování Obrazu předků a vědomí existence vlastního jazyka.

Podle legend jsou Sheové potomky císařské dcery a mytického hrdiny Panhua. Císař údajně slíbil ruku své dcery tomu, kdo mu pomůže porazit nepřátele na západě a kdo přinese useknutou hlavu jejich náčelníka. Tyto podmínky se podařilo splnit velkému psu jménem Panhu (盘瓠). Přestože císař stál před dilematem, nakonec se rozhodl neporušit své slovo a princezna se za Panhua provdala. Porodila mu tři syny (Pan, Lan, Lei) a jednu dceru (Zhong). Pan, Lan, Lei a Zhong jsou dnes mezi příslušníky národa She nejčastějšími příjmeními.

Literatura:

- Bruhn, Daniel. (2008). *Minority Language Policy in China, with Observations on the She Ethnic Group* (http://linguistics.berkeley.edu/~dwbruhn/dwbruhn_250E-paper.pdf).
- Lei Faquan. (2005). „The She Dialect Language, Widely-used in the She Nationality“, *Journal of Lishui University* 6/27.
- Segawa Masahisa. (1995). „The ethnic identity of the She and the cultural influence of the Hakka: a study based on a survey of She villages in Chaozhou, Guangdong“. In Suenari Michio – J. S. Eades – Christian Daniels, eds., *Perspectives on Chinese society: anthropological views from Japan*. Canterbury: University of Kent at Canterbury: 191–203.
- Shi, Zhongjian. (2011). „A Study of Zhaobing Festival of the She Ethnic Living in the East of Guangdong Province – On Culture Interactive Features of Nanling Corridor“, *Journal of Beifang University of Nationalities* 5/101.